

SLAVICA SLOVACA

Article List

Volume 59, 2024, No. 1

ISSN 0037-6787 (print)

ISSN 1336-2364 (online)

Content:

ŠTÚDIA

- Judák, V.: Cyrilometodské hodnoty prezentované nitrianskymi biskupmi v 20. storočí. (p. 5)
- Hromjak, Ľ.: Cyrilo-metodské oslavy 1100. výročia smrti sv. Cyrila na území Spišskej diecézy. (p. 22)
- Letz, R.: Cyrilo-metodská tradícia a Andrej Hlinka. (p. 33)
- Ivanič, P. - Hetényi, M.: On the history of the Apostolate of Sts. Cyril and Methodius Under the Protection of Blessed Virgin Mary until 1914. (p. 45)
- Jonová, J.: Jednání o dovolení slavení staroslovanské liturgie pro české a moravské diecéze ve 20. letech 20. století. (p. 56)
- Pehr, M.: Kult sv. Cyrila a Metoděje v časech Třetí československé republiky a jeho proměny. (p. 65)
- Lopatková, Z.: Reflexie cyrilo-metodské tradície v procese zakladania Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. (p. 72)
- Žeňuch, P.: Prejavy jazykovo-kultúrnej identity Slovákov gréckokatolíkov v prvej polovici 20. storočia. (p. 78)
- Ambros, P.: Cyrilometodějské ideje ve službě politické utopie, nebo eschatologické naděje?. (p. 85)
- Katuninec, M.: Možnosti a limity posolstva apoštolov Slovanov a patrónov Európy vo svete rozdielných politických a mocenských záujmov. (p. 92)
- Botek, A.: Sv. Cyril a Metod – náčrt výtvarného zobrazovania v dielach vybraných autorov 20. a 21. storočia. (p. 104)
- Stojmenska-Elzeser, S.: Reflection of the Cyrillo-Methodian Tradition in the Contemporary Macedonian Literature. (p. 117)

ROZHL'ADY

- Илиева, Т.: Курсът „Кирилометодиевистика за малки и големи“ на Е-платформата на Кирило-Методиевския научен център към Българската академия на науките. (p. 125)
- Dúbravová, A. - Severini, E. - Szentesiová, L.: Špecifiká vyučovania slovenčiny v primárnom vzdelávaní vo vojvodinskom prostredí. (p. 138)
- Maliniak, P.: Podoby viacjazyčnosti v rukopisných kázňach Izáka Abrahamidesa Hrochotského. (p. 150)
- Ramšáková, A.: Slovenské toponymá Buča a Búča a možnosti ich onymickej motivácie. (p. 159)

- Čižmárová, M.: Ukrajinská frazeografia. Súčasný stav a perspektívy výskumu. (p. 168)
- Řipka, I.: Reflexie o duáli *vyšnije Moravě i etnonymách *Marhari a *Merehani cez prizmu Šafárikových Slovanských starožitností. (p. 176)
- Králik, L.: Nový etymologický časopis zo Skopje .(A new etymological journal from Skopje (Etymologica Macedonica. Macedonian journal of etymology.). (p. 184)

SPRÁVY A RECENZIE

- Žeňuch, P.: Jubileum Viktórie Liashuk. (p. 189)
- Муравьева, Л.: In memoriam Андрей Евгеньевич Бочкарев. (p. 191)
- Ivanová, Z.: Kristína Tkáčová – Terézia Harčaríková: Jednotlivec s nevyliciteľnou chorobou v kontexte pedagogiky telesne postihnutých, chorých a zdravotne oslabených.. (p. 192)
- Bilský, J.: Čo je inovatívne v slovanskej dialektológii?. (p. 194)
- Žeňuch, P.: Správa o činnosti Slovenského komitétu slavistov za rok 2023. (p. 196)

aj primeraný, odborný a najmä akceptujúci prístup pedagógov a rovnako spolužiakov dospievajúceho s nevyliciteľným ochorením, zabezpečiť dostatočné priestorové podmienky a vybavenie a rovnako zaviesť edukačnú starostlivosť o dospievajúcich na jednotlivých oddeleniach nemocníc.

Charakter nevyliciteľného ochorenia môže, ale nemusí mať významný vplyv na edukáciu jednotlivcov s touto diagnózou, záleží to však od viacerých faktorov, pričom najvýznamnejší faktor – nevyliciteľné ochorenie, zasahuje nie len oblasť edukácie, ale fungovanie celej rodiny od adaptácie sa na túto skutočnosť, v reorganizácii rolí v rodine ako aj sociálnej interakcie smerom von, ale aj dnu. Pre jednotlivca s nevyliciteľným ochorením predstavuje edukačná skúsenosť – možnosť navštevovať školu, byť súčasťou edukačného procesu a rovnako veku prirodzeného sociálneho prostredia, životu dôležitú a prospešný aspekt života.

Jednotlivec s nevyliciteľnou chorobou v kontexte pedagogiky chorých prezentuje individuálne skúsenosti dospievajúcich s vybranými druhmi nevyliciteľných ochorení (onkologické ochorenia, Duchennova svalová dystrofia a cystická fibróza) a ich rodičov s edukáciou, ktoré autorky zisťovali prostredníctvom kvalitatívnej metodológie s využitím komplexného metodologického systému – fenomenologickej analýzy.

Monografia ponúka čitateľovi pohľad na konkrétne životné príbehy, na základe ktorých analyzuje potreby nie len žiakov s nevyliciteľným ochorením ale aj ich rodín a pedagógov. Napriek náročnej a často tabuizovanej téme je formálne aj obsahové spracovanie textu pre čitateľa veľmi realistickým no zároveň zamyslenia hodným príspevkom. Čitateľ v obsahu môže nájsť množstvo praktických rád a odporúčaní, ako komunikovať, pristupovať a pracovať s jednotlivcom s nevyliciteľným ochorením a jeho rodinou, napríklad aj v edukačnom procese.

Monografiu K. Tkáčovej a T. Harčarikovej je možné zaradiť k multidisciplinárne zameraným výskumom v oblasti podpory edukácie a socializácie jednotlivcov s nevyliciteľným ochorením. Vzhľadom na praktický a odborný charakter monografie ju považujem za relevantný príspevok súčasného pedagogického výskumu. Vzhľadom na skutočnosť, že monografia rozpracúva problematiku po teoretickej aj praktickej rovine a prináša konkrétne odporúčania pri práci s jednotlivcami s nevyliciteľným ochorením, je možné ju klasifikovať aj ako

vysokoškolskú učebnicu, pričom jej obsah zarezonuje nie len u odbornej, ale aj laickej verejnosti vďaka konkrétnym životným príbehom. Predkladané dielo je nepochybne svojim praktickým, odborným, ale aj empatickým a ľudským spracovaním výsledkom zanietenosti a erudovanosti autoriek a prínosom nie len pre špeciálnopedagogickú prax.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2024.1.22>

Zuzana Ivanová

Čo je inovatívne v slovanskej dialektológii?

V dňoch 19. – 20. októbra 2023 sa v hlavnom meste Českej republiky konala medzinárodná vedecká konferencia *Slovanské dialekty v dobe digitálnych technológií* s podtitulom *Nárečové prameňe a ich súčasné spracovanie*. Akciu zastrešoval Slovanský ústav Akadémie vied Českej republiky, a to na pôde Lužického seminára na Malej Strane v objatí jedinečnej architektúry historickej Prahy v sprievode šumu Vltavy a jesenného listia.

Už počas procesu samotnej registrácie (cca od 9,00 hod.) v priestoroch Lužického seminára bolo počuť echá rôznych slovanských jazykov (predovšetkým poľštiny a češtiny), čo predznamenovalo aktívnu účasť naprieč slovanskými štátmi. Podujatie sa konalo hybridne. Ktokoľvek sa mohol pripojiť aj cez aplikáciu ZOOM. O 9,40 hod. všetkých prítomných vo Veľkej sále Lužického seminára srdečne privítal Dr. Michal Vašíček, kt. potom moderoval väčšinu sekcií. Vyzdvihol, že plánované príspevky sú tematicky pestré a zaujímavé. Po ňom predniesol úvodný prejav riaditeľ Slovanského ústavu AV ČR – Dr. Václav Čermák, kt. pripomenul, že toto podujatie sa koná 100 rokov od smrti významného chorvátskeho slavistu Vatroslava Jagića, kt. predpokladal rozpad slavistiky na mnoho filológií a, ako dodal V. Čermák, bohužiaľ, mal pravdu. Na záver autor prejavu poznamenal, že v tejto budove pôsobil aj zakladateľ slavistiky Jozef Dobrovský. Do tretice sa slova ujala vedúca Oddelenia slavistickej lingvistiky a lexikografie SLÚ AV ČR Dr. Karolína Skwarska. Nakoniec účastníkov pozdravil aj predseda Spoločnosti priateľov Lužice Lukáš Novosad.

Po úvodných slovách nasledovali plenárne príspevky. Ako prvý vystúpil prof. Jerzy Sierociuk z Poznane témou *Możliwości gwarowej leksyko-*

grafii w świetle badań korpusowych, čím otvoril vybrané problémy korpusového spracovania na pozadí veľkopoľských nárečí. Elektronický korpus predstavili Dr. Jurica Budja a Dr. Ivana Kurtović Budja zo Záhrebu príspevkom *Dijakronijsko-sinkronijski korpus hrvatskoga – primjer govora Makarskoga primorja* na príklade nárečí Dalmácie ako sesterského projektu *Hrvatski zvučni atlas*. Tretí plenárny príspevok *Tworzenie korpusu gwarowego a problem nienormatywności danych mówionych* predniesla prof. Helena Grochola-Szczepanek z Krakova, kt. účastníkov oboznámila s nárečovým korpusom Spiša na poľskej strane a analyzovala problémy so zápisom rôznych defektných výpovedí od informátorov. Plenárnu sekciu ukončila Dr. Martina Ireinová z Brna, kt. v spoluautorstve s ďalšími brnianskymi a olomouckými kolegami predniesla *Nové atlasové zpracování českého nářečního materiálu* predovšetkým metódou kartogramu v programe GIS. Autorka tiež odhalila zámer pripraviť druhý (nový) celorepublikový výskum českých nárečí a výsledky z neho zobrazíť v nových atlasoch. Do rozpravy sa ako prvá hlásila prof. Júlia Dudášová-Kriššáková z Prešova, kt. vyzdvihla prínos v bádaní v metodológii vo všetkých príspevkoch. Podobnou aktivitou bádatelka obohatila podujatie po každej sekcii.

Asi hodinu po obede sa časť účastníkov premiestnila na rokovanie do malej sály, kt. bola tematicky orientovaná na *Dialekty a menšinové jazyky na internete – možnosti ich výskumu*. Ostatní pokračovali v pôvodnej miestnosti s tematikou *Nárečová lexikografia v súčasnej dobe, slovníkové databázy a elektronické slovníky*. Tu ako prví vystúpili Dr. Katja Brankačkec a Dr. Michal Škrabal z Prahy, kt. na pozadí hornej lužickej srbčiny predstavili *Wobdželanje "prefiksoidow" w Mudrowym Hornjoserbsko-čěskim slowniku*. Potom sa dostala k slovu dr hab. Justyna Kobus z Poznane s príspevkom *Leksyka rzadka w Wielkopolskich Slownikach Regionalnych*. Autorka dospela k záveru, že tieto slovníky zohľadňujú aj novú lexiku označujúcu nové denotáty. Poznaň prezentoval aj prof. Błażej Osowski, kt. prezentoval lingvisticko-etnografický *Słownik języka i kultury Wielkopolan*. Na nejednoznačné *Označowanie pozycyjnego wariantu fonemny j w Słowniku słowenskich nářečí* opäť na medzinárodnom fóre upozornil Dr. Siniša Habijanec z Bratislavy. Dr. Michal Vašíček z Prahy ukončil túto časť popoludňajšej sekcii prezentáciou v angličtine

(no hovoriac po česky) s názvom *Lexical database of South Carpathian dialects based on I. Pankevych's materials: creation and perspectives*.

Po plodnej diskusii a kávovej prestávke rokovania pokračovali. Poslednú časť piatkového stretnutia otvorila dr hab. Katarzyna Sicińska z Lodže, kt. v referáte *Przydatność „Słownictwa ludowego“ Karola Dejny do badań nad leksyką z zakresu budownictwa* poukázala na delenie architektúry na ďalšie podtypy. Ako prvá a jediná vystupujúca z východoslovenského prostredia sa cez ZOOM ujala slova Dr. Teřana Jastremska z Lvova a predstavila účastníkom *Концепту верх і низ: пошук лексикографічної моделі*. Prof. Júlia Dudášová-Kriššáková z Prešova cez príspevok *Lexika gemerských nářečí. Súčasný stav a perspektivy spracovania* priblížila medzinárodnému spoločenstvu život, dielo a nenahraditeľný prínos svojho niekdajšieho učiteľa a veľikána slovenskej dialektológie prof. Šteřana Tóbika. Kielce reprezentoval prof. Stanisław Cygan s otázkou *Co słowniki gwarowe mówią o świadomości językowej?* Vystúpenia prvého dňa konferencie ukončila dvojica Mgr. Katarzyna Zagłoba – Mgr. Michalina Surma z Poznane prezentáciou dotazníkového výskumu *Współczesne słowniki regionalne – czego oczekują odbiorcy?*. Autorky zaujímalo, koľko percent respondentov rozumie zápisu slovníkového hesla. Po prínosnej diskusii sa pred 17,00 hod. všetci účastníci presunuli na večeru, kde pri chutných požívatiňách pokračovali v neformálnych rozhovoroch.

Druhý deň konferencie prebiehal v podobnom súbehu sekcii v dvoch miestnostiach, ibaže sa zmenilo ich tematické zameranie. Veľkou sálou sa niesli referáty s témou *Súčasná lingvogeografia a areálová lingvistika – tvorba jazykových máp a atlasov, interaktívne nárečové mapy*. V malej sále odznievali príspevky tematicky koncentrované na *Nárečové korpusy textové i hovorené, kolekcje nárečových nahrávok, fonetický, gramatický a lexikálny výskum na ich základe*. Lingvogeografickú sekciu otvoril prof. Tadeusz Lewaszkiewicz z Poznane s vystúpením *Dolnołużycki materiał dialektalny z okolic Mużakowa w świetle Atlasu Językowego Śląska Alfreda Zaręby*. Geografickoú témou pokračovala prof. Irena Jaros príspevkom *O geograficzej ekspozycji synonimicznych derywatów na przykładzie polskich formacji przymiotnikowych*. O ďalšom mapovom projekte sa účastníci dozvedeli z prezentácie *O mezinárodním projektu na vytvoření webové mapy čes-*

kých krajských komunit ve světě od Dr. Sergeja Skorvida z Olomouca. Dr. Jozef Bilský z Bratislavy predstavil *Exaktné a kartografické vyjadrenie miery pádového synkretizmu*. Po ňom výskumy slovenskej dialektológie reprezentovala Dr. Katarína Balleková v spoluautorstve s Mgr. Petrom Malčovským (taktiež z Bratislavy) na pozadí toho, aké je *Využitie technológií na sprístupnenie digitalizovanej databázy Atlasu slovenského jazyka*.

Po prínosnej diskusii a po prestávke na kávu sa cez ZOOM pokračovalo v rokovaní referátom prof. Dragany Radovanović z Belehradu s názvom *Stretnutie kultúr v multietnickom historickom Banáte v digitálnom priestore (na príklade lingvo-geografického skúmania kulinárskej lexiky)* v srbskom jazyku. Dr. Katarzyna Konczewska z Krakova predstavila zo svojej oblasti zaujímavý a vzácny *Historyczny material gwarowy jako narzędzie do badań lateralnych stref kontaktowych pogranicza polsko-białorusko-litewskiego*, z kt. vyplynulo aj to, že k zvieratám ľudia hovoria starším jazykom ako k sebe navzájom. Južnoslovanský jazykový priestor v tejto sekcii reprezentovala Dr. Margarita Koteva zo Sofie, kt. prostredníctvom aplikácie ZOOM odprezentovala príspevok *Българската интерактивна лингвистична география*.

Po poslednom obede počas tejto konferencie sa všetci účastníci opäť zhromaždili v spoločnej miestnosti, kde ich čakala *Prezentácia digitálnych projektov inštitúcií*. Dr. Marta Šimečková v spoluautorstve s ďalšími brnianskymi kolegami v prezentácii *Automatická detekce dialektů strojovým učením: nové možnosti české dialektologie?* zaujala vývojom softvéru na automatickú transkripciu rečových nahrávok. V podobnom duchu sa niesla aj prednáška MA Sonje Milenkovskej a kolektívu zo Skrope s názvom *Дигитална обработка на македонскиот дијалектен материјал во Истражувачкиот центар за ареална лингвистика „Божидар Видоески“ при МАНУ*, kt. sa účastníkom prihovorili cez ZOOM. Cezeň sa pripojila aj Snežana Petrović a kolektív z Belehradu, aby všetkých oboznámili s témou *Serbian Dialects in the Digital Age: Current and future practices*. Posledný referát z tejto dvojdnovej konferencie zaznel v podaní Dr. Hany Goláňovej z Prahy pod názvom *Nářeční korpus Dialekt, aplikace Mapka a další nástroje pro veřejnost*.

Na záver celej konferencie sa účastníkom poďakovali jej organizátori – Dr. Michal Vašíček a dr

hab. Mirosław Jankowiak – predovšetkým za aktívnu účasť. Toto mimoriadne užitočné a prínosné celoslovenské stretnutie dialektológov zaiste účastníkom umožnilo získať široký prehľad o tom, čo sa aktuálne deje v slovanskej dialektológii. Vyjadrujeme nádej, že táto hodnotná medzinárodná konferencia poskytla jej účastníkom vzájomné inšpirácie v oblasti aplikácie najnovších metód do nárečového bádania a posúva slovanskú dialektológiu hlbšie do 21. storočia.

Príspevok je výstupom z grantovej úlohy projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied Dynamické procesy v súčasnej jazykovednej slavistike V. (Kapitoly z výskumu slovenčiny, poľštiny, rusínčiny a ukrajinčiny) č. 1/0225/23 (2023–2025) a projektu VEGA Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied Slovník slovenských nářečí IV. č. 2/0114/22.

<https://doi.org/10.31577/SlavSlov.2024.1.23>.

Jozef Bilský

Správa o činnosti Slovenského komitétu slavistov za rok 2023

Slovenský komitét slavistov (SKS) sa zišiel na svojom pravidelnom plenárnom zasadnutí dňa 16. februára 2024. Zasadnutie sa uskutočnilo podľa programu, ktorý schválili prítomní členovia SKS. Program obsahoval správu o činnosti SKS za rok 2023, revíziu správu, plán činnosti na rok 2024 a voľbu dvoch nových členov do komitétu.

V správe o činnosti predseda SKS P. Žeňuch nakrátko zhrnul činnosť komitétu v roku 2023, poukázal najmä na to, že vo februári 2023 vznikla internetová stránka Slovenského komitétu slavistov <https://www.slavistika.sk> a bola zriadená aj emailová adresa komitet@slavistika.sk. Na internetovej stránke komitétu sa nachádzajú záložky, ktoré obsahujú údaje o pôsobnosti SKS. Na stránke sú uverejnené Stanovy SKS a zmluva o spolupráci medzi Slovenským komitétom slavistov a Slavistickým ústavom Jána Stanislava SAV s dodatkami. Internetová stránka obsahuje